

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Den latinske Stil (Et Skole-Program)

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Den latinske Stil (Et Skole-Program)", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1834_535-txt-shoot-idm99.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Den Latinske Stil.

(Et Skole-Program).

At det især er *vrang Fordomme*, der hindre Oplysningen, synes Man at have raabt sig saa hæst paa i forrige Aarhundrede, at Man i dette ei kan faae det over sine Læber, og det er meget ilde, thi jeg veed Ingen af det Attende Aarhundredes vrang Fordomme, der jo gaaer igien i det Nittende, men jeg veed adskillige af det Syttendes, som, slet nedmanede, gjør ligesaa, og nogle Splinter-Nye, som turde være de allerfarligste for ægte Oplysning.

Blandt Giengangerne fra det Syttende Aarhundrede er nu vel Ingen latterligere end "*den Grammatikalske*," især da Spøgeriet omtrent er indskrænket til de smaae Nordiske Riger, hvor det har allermindst at gjøre, men derfor er det dog netop des sørgeligere, saalænge det varer, 466da Spot og Skade følges ad. Efter-Slægten vil have ondt ved at troe det, at i Norden, hvor *Hvidtøls-Bryggeren* fra Kallundborg for et Aarhundrede siden soleklart beviste, at *Forstanden* var langt fra at være paa *Latinens Side*, netop *der* drives den *latinske Stil* endnu som en Saligheds-Sag, paa Grund af dens udmærkede Evne til at gjøre *Forstanden* guddommelig; men hvor latterligt det endog er, har vi dog ondt ved at lee, saalænge Børnene pines til at æde af dette Kundskabs-Træ paa "Godt og Ondt," hvorom Aanden lydelig siger: paa hvilken Dag, du æder deraf, skal du døe Døden.

Hertil kommer nu *den vrang Fordom*, som jeg troer, er vort Aarhundrede egen, at naar Man blot kan optænke en slet eller flau *Bevæg-Grund* hos hvem der angriber Misbrug og Fordomme, da er *de dermed retfærdiggjorte* og de soleklarest Beviser gjorte døde og magtesløse, da Oplysningen kun, ligesom den dyriske Magne⁴⁶⁷tisme, maa lykkes med "*rene Hensigter*." Da det nu knap nok er mueligt, at selv de bedste Hensigter, naar de blev anatomerede, ei skulde have nogen Tilsætning, der heller maatte været borte, saa er det slet ikke tænkeligt, at der jo ved enhver Handling kan giættes paa en snavs Hensigt, som vil synes Mange rimelig, og der fattes da kun, at hvem der foreslog en Misbrug afskaffet, skulde, som *Niels Klim* forudsaae, staae med Strikken om Halsen, mens Oplysnings-Raadet bedømde ikke hans Forslag men hans *Hensigter*, det fattes kun, for at gjøre Oplysning til halsløs Gierning. Det Sidste har nu vel, Gud skee Lov, ingen Nød, fordi Juristerne er meget klogere end de Sprænglærde, men Man er dog i vore Dage, naar Man kæmper for Oplysning, nødt til at gjøre Regnskab for sine Hensigter, naar Man ikke vil have sig de allerlatterligste paadigtede.

Jeg maa da begynde med den Forsikkring, at naar jeg bestrider de "*Latinske Stile-Bøger*," da er det hverken fordi jeg er bange for at falde igiennem til "*Artium*" eller for at komme galt fra "*Attestatsen*," thi begge Dele har jeg for en Menneske-Alder siden lykkelig og vel overstaaet, med "*Laudabilis*," ikke blot til Hoved-Character men ogsaa netop for "*den Latinske Stil*." Hermed haaber jeg, hos Folk, anderledes stærke i Examens-Troen, end jeg nogensinde har kunnet blive, at have stillet gyldig Borgen for min tilbørlige Styrke i Latinen, og derved for mine Hensigters Reenhed med Oplysningen om Latinens Daarlighed, thi vel er det meget mueligt, at skulde jeg nu gjøre Stil og bruge Mund paa Latin, vilde det gaae skiævt, men det veed Man nok, bevæger ingen gammel Academicus, der har overstaaet sine Fatalia, til at bestride hvad han har en Ære af, Ingen meer kan gjøre ham stridig.

Vistnok fortjende det en egen Undersøgelse, hvoraf det kan komme, at Man netop i vore Dage er saa forskrækkelig kræsen paa Oplysning, at Man kun vil lade den giælde, naar den øves med rene Hensigter, medens Man er saa overordenlig nøi⁴⁶⁸som i Henseende til alle andre Dyder og gode Gierninger, og er nær ved at forgude dem, hvor problematisk saa end deres Herkomst er; men Man maa dog tage Verden, som den er, og jeg tør derfor ikke undlade, *endnu* at anføre eet Beviis paa mine rene Hensigter med at bekæmpe de latinske Fordomme, et Beviis, der, i Fortroelighed sagt, forekommer mig selv uigiendriveligt.

Selv har jeg nemlig, som bekiendt, endeel Aar brugt Mund og ført Pen baade "hemmelig og aabenbare" og har jeg beilet til Nogens Bifald, da veed Man nok, det var ikke til de stive Latineres, men netop til Deres, der kunde slet ikke Andet end Dansk, og nu indseer Man let, at saa længe der i den lærde Skole læres næsten slet ikke Andet end *Latin*, da er jeg sikker nok for Med-Beilere fra den Kant, saa enten er det med en Slags Selv-Fornægtelse jeg raader de Lærde at lære Dansk istedetfor Latin, eller det er en dyb Maske, fordi jeg har mærket, at skal jeg udrette Noget hos de Lærde, maa det være ved ivrig at anbefale det *Modsatte* af hvad jeg ønsker. Har jeg altsaa en uren Hensigt med, som det lader, at ønske den latinske Stil paa Bloksbjerg, da synes det jo at maatte være den, at faae Latinen endnu mere udelukkende dyrket trindt omkring mig, saa mine Børn, hvem jeg opdrager til at staae paa mine Skuldre; med Øie for Menneske-Livet især i sin Danske Skikkelse, og til at blæse ad Latinen, med *Moders-Maalet* i deres Magt, saa de endnu mindre end deres Fader skal finde Med-Beilere til Indflydelse paa Folket, og til den Krands, der i den anden

Halv-Deel af det Nittende Aarhundrede langt vissere end i den Første vil smykke de Ord-Føreres Tinding, som tænke og som tale *folkelig*. Troer Man nu virkelig, *det* er min Hensigt, med den aabne Feide, jeg for mere end *tyve* Aar siden (i min lille Verdens-Krønike) har forkyndt Latinen og hvoraf mine senest udkomne Bøger, (*Nordens Mythologi* endnu mere end *Haand-Bogen i Verdens Historien*,) bære kiendelige Spor, da seer 469 Man let, jeg kan kun straffes for mine "urene Hensigter" ved at Man for Alvor følger det Raad, Man troer givet paa Skrømt, saa jeg nødes til at bide mig i Læberne, mens jeg maa hykle Fryd over de Lærdes *Danskhed*.

Saameget om Hensigten, og nu til Sagen, men dog ikke, som Man sagtens venter, til "*Beviserne*" for, at *Latinen*, som Bi-Dronning i Vidskabs-Kuben, Alma Mater i den lærde Skole, altid kun har gjort Ulykke og maa i det Nittende Aarhundrede, hvor hun ei fordrives, gjøre Kuben tom. Nei, det være sig nu, enten fordi jeg virkelig anseer alle andre Beviser, end dem La tinerne selv give os, for overflødige, eller fordi jeg, drivende Sagen paa Skrømt, ei selv vil fordærve Legen, saa vil jeg her ikke anføre det Mindste, der ligner Beviis for hvad jeg kalder en afgjort Sag, afgjort allerede i forrige Aarhundrede for Publicums Dom-Stol, i alle de Lande, Moders-Maalet kom til Orde og kun udsat i "*Skole-Raadet*" paa Grund af de "urene Hensigter," Man, med Ret eller Uret, vilde have opdaget hos Latinens seierrige Modstandere. Disse urene Hensigter skal for Resten have været, tilligemed Latinen at give Old-Kyndigheden og hele den Historiske Videnskabelighed Bane-Saar, men da det netop er *Latinen*, der har gjort Old-Kyndigheden og hele den historiske Videnskabelighed saa døde og magtesløse, som de aabenbar var, da Man i forrige Aarhundrede begyndte at fordømme Latinen og dyrke Moders-Maalet, saa indseer Man let, at om end de Samme, der blottede Latinens Skam, ogsaa havde et Horn i Siden paa Historisk Videnskabelighed, kunde de dog umulig gjøre Denne nogen Skade ved at slaae Dens Tyran ihjel, ikke heller gjør Man Den noget Gavn ved at mane Tyrannen op igjen. Sæt derfor, at Tyrannen blev slaaet ihjel med de allerureneste og opmanet med de allerbedste Hensigter, saa er det dog lige vist, at Hensigterne begge Gange forfeiledes, thi Old-Kyndighed og Historisk Videnskabelighed gik aabenbar frem i forrige Aarhundrede, da det gik 470 tilbage med Latinen, og gaaer ligesaa aabenbar nu tilbage hos de Lærde, mens Latinen manes op. Naar det synes anderledes, da kommer det blot af at Latinen forblinder Øinene, som om "*Roms Oldsager*" udgjorde den egenlige Old-Kyndighed og "*Roms Historie*" med latinsk Ord-Kløveri den Historiske Videnskabelighed, hvorimod jo dog ethvert *levende* Folk maa protestere og fremfor Alt *Nord-Boerne*, der selv har skiønne Old-Sager og en herlig Historie, som Latinen, da den herskede, begrov i Møddingen.

Beviserne for Latinens Misgierninger i Skolen finder jeg da ligesaa overflødige som *Beviserne* for Roms Misgierninger i den gamle Verden, thi Rom ligger i alle Maader paa sine Gierninger, og hvem der, som mange Lærde i vore Dage, paastaaer, at en Ting gierne fra Anno Eet til nu kan have gjort lutter Ulykke og dog fra nu af udbrede stor Velsignelse, dem seer man let, ethvert Beviis maa til den yderste Dag være spildt paa; thi de finde det rædsom "*ukjærligt*" ikke ligesaavel at ville arbeide paa de "fordærlige Aarsagers *Omvendelse*" som paa fordærvede Menneskers Forbedring.

Beviserne vil jeg altsaa, det være sig nu af rene eller urene Hensigter, denne Gang *springe over*, for desfør at komme til Hoved-Sagen, som i mine Øine er, hvad der skal gøres ved Misdæderen, som saamange lærde og brave Folk tage i Forsvar, vel ikke for hans Dyds Skyld, men for hans graae Haar og det urimelig gode Haab de har fattet om hans Omvendelse. Først siger jeg naturligviis: lad dem beholde ham, og faae Den Skam, der misunder dem enten hans Taknemmelighed eller den Løn, de sagtens venter i Evigheden, for at have omvendt en stor Synder fra hans Veis Vildfarelse og frelst en Gienganger fra Døden, saa derom kan de Lærde og jeg aldrig blive uenige. Men de paastaae, at han skal fremdeles være *Skole-Mester* for alle de stakkels Børn, der lokkes eller trues til at blive lærde Folk, og det synes at være Knuden, men 471 er det dog egenlig ikke; thi lærde Folk maae jo selv bedst vide, hvad Ave Man behøver for at blive det, og selv her trækker jeg mig da beskeden tilbage, tilstaaende, det overgaaer langt mit Begreb, hvordan en Gienganger kan være den bedste Skole-Mester for levende Folk, saa det maa være et Mysterium, hvori kun de Lærde ere indviede og hvorum jeg som Læg-Mand ei tør vove nogen Dom.

Hvad jeg derimod kan forstaae, det er, at Folk, som hverken skal eller vil være Lærde af Professjon, men kun, som jeg og mine Lige, enten Præster eller Dommere, eller hvad Andet det kan blive blandt *Danske* Folk, vi trænge til *levende Skole-Mestere*, fordi det er ikke Bøger men levende Folk vi skal have med at gjøre, hvis Tarv vi skal betænke, hvis Sprog vi skal tale, hvis naturlige Tanke-Gang og Følelser vi maa kunne dele, om vi ellers skal komme godt ud af det med dem og være dem gavnlige, vi trænge til levende Skole-Mestere og kan ikke engang nøies med Tydske eller Franske (end sige da med en Latinsk Gienganger som har været død over i tusind Aar) vi maa nødvendig have *Danske*, og det kan vi umulig faae, saalænge vi i Skolen skal læse og skrive Latin over *tre Timer* hver eneste Dag! og saalænge Man før kunde blive Student uden Dansk end uden Latin; thi Latin har jo *tre* Stemmer, hvor Dansk kun har *To*.

De Lærde forsikkre os jo nok — per Jovem — at vi umulig kan undvære Latin, og at det er utroligt, hvad den Latinske Stil og dertil lænkede Grammatik, udretter til at skiærpe vor Dømme-Kraft og gjøre os Guderne lige, men — absit invidia verbo — de Lærde maae ikke blive vrede, fordi jeg leer lidt ad *Traditionen*; thi vi leve nu engang i Forstands-Tiden, da de dyreste Eder, selv ved meer end gamle Romerske Afguder, ei bringe os til at troe det Utroelige eller at ansee for umuligt, hvad vi daglig see for vore Øine, gaaer meget godt an. Hvad nemlig Dommere og Deslige angaaer, da har vi havt og har endnu saamange "*Danske Jurister*" 472i

levende Virksomhed, at vi klarlig see, de gode Latinske kunde meget bedre undvære Latinen, end hvad de har tilfælles med de "Danske," og dog har de Danske Jurister hidtil ganske savnet den omhyggelige Dannelse, deres vigtige Kald havde Krav paa og som, efter alle Mærker, vilde gjort dem til Embeds-Mænd, ingen Latiner kunde udholde Sammenligning med. Og hvad nu Præsterne angaaer, da see vi paa Seminaristerne, som jo ogsaa engang kaldtes "*Danske Theologer*," at skøndt deres Dannelse heller ikke har været den hensigtsmæssigste, er det dog hverken i Dømme-Kraft eller i at tale og skrive Dansk de staae tilbage for Mængden af de Latinske Theologer, men der gives endog Seminarister, som kiende og forstaae den Hellige Skrift bedre end Mange, som, fordi de have lært *Latin*, menes ogsaa at maatte være perfecte i Bibelens *Grund-Sprog*, skøndt det ene af dem er *Græsk* og det andet *Ebraisk*.

Latinens Uundværlighed for andre Danske Embeds-Mænd end dem, der skal lære Latin fra sig, og dens utroelige Mirakler paa *Dømme-Kraften* nøde da blandt andet de "*Danske Dommere*" os til at slaae en tyk Streg over, og for nu ikke at spille Tiden med unødigt Trætte om, hvorvidt det immer er til Nytte, at en Dansk Jurist kan læse "*Romer-Retten*" i Grund-Sproget og en Dansk Præst læse *Vulgata*, vil jeg lade det staae ved sit Værd, og blot holde mig til det Sole-Klare, at det for dem Begge er langt *vigtigere* at forstaae de *Danske* end de *Latinske* Prosaister og Poeter, og langt vigtigere at kunne tale og skrive slet Dansk end godt Latin, uagtet de Lærde synes at slutte *omvendt*. Naar derfor de Lærde forlange, at der i de Skoler, Staten især bekoster for sine verdslige og geistlige Embeds-Mænds Skyld, skal til evig Tid *fornemmelig* lægges Vind paa *Latinen*, og at Ingen skal kunne blive *Dommer* eller *Præst*, med mindre han efter Grammatik og Lexikon kan sammenflikke en Latinsk Stil og med Munden barbarisk radbrække 473 *Ciceros* uddøde Tunge-Maal, naar de forlange det, da gaae de aabenbar meget for vidt og kræve et Offer ikke blot af Enkelt-Manden, men af *Staten*, som det *hele Lærde Væsen*, selv om dets Velfærd beroede derpaa, kunde aldrig betale.

Det er nemt sagt, at vi overdrive den Pine og Plage, det er for livlige Drengene, som hverken vil være Rectorer eller Professorer, at lære det *Latin*, Man kræver af dem, men de *tre Timer daglig* i en Række af Aar, som Man finder nødvendige, disse *tre Timer daglig* raabe høiere Ak og Vee over Latinen, end Nogen af os kan. Tør Man nu ikke engang paastaae, at hvem der har giennemgaaet denne Skiærs-Ild kan med Lethed læse *enhver latinsk* Bog, men kun dem, han har tygget, da maa Man vel korse sig for *Romer-Aaget* i det Nittende Aarhundrede. Det er ligesaa nemt sagt, at *Dansk* ingenlunde behøver at forsømmes, fordi *Latinen* drives alvorlig, men det er lige klart, at naar Man tager *tre Timer daglig* til Latinen, da bliver der i Forhold saa godt som Intet til Dansk, om Man end lader *Græsk*, *Historie* og *Mathematik*, for ei at tale om *Ebraisk* og alt det Andet, nøies med lidt mindre end *een*. Dagen er nemlig aldrig saa lang, det bliver jo Aften engang, og om Vinteren, som er den rette Skole-Tid, har vi korte Dage, og ved at lade Drengene hænge over Bogen fra Morgen til Aften, udtærer og sløver Man dem, ved at tvinge dem til den i deres Alder unaturlige Analyse af Ord og Begreber i et fremmet Sprog hemmer Man den levende Udvikling af Sjæle-Evnerne, og ved at afrette dem til Latinere fordærver Man dem, saavidt mueligt, for Dansken. Om nu al denne Spægelse, Dødelse og Afretning er nødvendig for dem der ret skal blive *Lærde*, det maae de Lærde om, men at alt dette er langt fra at være nødvendigt, er tvertimod skadeligt og fordærligt for dem, der skal være *Drive-Hjul* i Staten, og maae, naar de ikke skal hemme og forstyrre Folke-Livet, 474 kunne gribe levende og kraftig ind deri, det kan vi *Læg-Mænd* godt forstaae.

Men, narres jeg maaskee blot med Læseren, ved at skille mig skarpt fra "*de Lærde*," og lade, som om jeg nok selv i den Latinske Skole kunde blive uddannet til en duelig Dansk Embeds-Mand, folkelig Taler og Skribent, men som om Andre dog paa ingen Maade kunde det?

Da de saakaldte argumenta ad hominem er i Latinernes Smag, tør jeg ikke ganske forbigaae denne Indvending, og det nytter ikke, jeg vilde svare, at jeg selv føler, det kun er maadelig bevendt med min Folkelighed og Dannelse for Livet, thi uagtet Latinerne sige selv det Samme, finde de det dog ligesaa vrangt i min Mund som ret i deres egen, da det i deres Øine gjør en væsenlig Forskjel paa Et og det Samme, om det gjøres giældende *for* eller *mod* Latinen, og naar de har gjort det rimeligt, at jeg, hvor stor en Stakkel jeg end er, sikkert anseer mig selv for en dygtig Karl, vil de mene, de derved har stoppet Munden paa mig og derved gjort Alt hvad deraf flød dødt og magtesløst, hvor uigiendriveligt det end maatte befindes. Derfor vil jeg sige: det skal være mig særdeles smigrende, om de Lærde finde, jeg i Forhold kan giælde for en folkelig dannet Mand, og jeg er ikke beskeden nok til at ville fralægge mig det, men da Faa eller Ingen af dem, der har gaaet i den sorte Skole, vil finde sig smigret ved at tillægges en Dannelse, der ligner *min*, slutter jeg med Rette, at ogsaa kun Faa af dem har *den* og paa "*Undtagelser*" kan Man ligesaa lidt see hvad en *Skole* som hvad en *Regel* duer til, undtagen forsaavidt, at jo færre Undtagelserne ere, des bedre er Regelen og des slettere, i dette Tilfælde, Skolen.

Det maatte derfor længe nok være et *Mirakel*, at Enkelte, og deriblandt jeg selv, slap ikke blot legemlig, men ogsaa aandelig med Livet gennem den Latinske Skole, og afrettedes til med Mund og Pen at radbrække Latinen, uden derved at tabe enten Lyst eller Evne til at tale og 475 skrive Dansk med Fynd og Klem; det maatte længe nok være et stort Mirakel, saa kunde det dog umulig tilskrives Latinen, men den stærke Nordiske Natur, der hos Enkelte kunde trodse den. Naar derfor Latinen vil afvæbne sine Fjender med den Undskyldning, at *dem* kan dog hvert Menneske see, *den* ikke har *dræbt*, da er det, som om *Paven i Rom* vilde med *Reformatorerne* bevise, det var ikke sandt, som de sagde, at han havde forført *Alle*, da han jo dog *ikke* havde forført *dem*, eller som om Tyrken af Grækernes Opstand vilde bevise, de klagede uden al Grund over

Undertrykkelse, da det er klart, at ønskede han at undertrykke Nogen, maatte det netop været *dem*.

Hvad imidlertid mig angaaer, som i det Mindste beholdt Mod til at anklage Tyrannen og Kraft til for min Part at sprænge hans Lænker, da er det gaaet meget naturligt til; thi deels var Man langt fra ved Slutningen af det Attende Aarhundrede at drive saaledes paa *Latinen* som hos os i det Nittende, deels havde jeg læst meget *Dansk*, før jeg lærde Latin og endelig kom jeg ikke i Skolen før jeg var klog nok til hellere at dovne end læse mig fordærvet, og hvor jeg har truffet Folk, der kunde Latin, uden at have købt den i dyrere Domme, end jeg vilde købe al Verdens Sprog, fandt jeg næsten altid, at det var gaaet dem omtrent som mig, saa de egenlig, mirakuløse Undtagelser vil sikkert være saare faa.

(Fortsættes.)

N. F. S. Grundtvig.
